

Pretoriana

MERENSKY BIBLIOTEE
UNIVERSITEI. VAN PRETORIA

9 SEP 1957

Klasnommer 05 (69)

Registernommer P. 24/57

Kopiereg voorbehou.

Copyright reserved.

INHOUD — CONTENTS

1. Staff Reporter, The Pretoria News: Silverton's Historical Landmark.
2. Dr. F. J. du T. Spies: Uit die Briewe van Sir Arnold Theiler, II.
3. Dr. J. Ploeger: Die „Hollands Weekblad Voor Zuid-Afrika.“
4. J. A. Lombard: Vrymesselary in die Ou Dae in Pretoria.
5. Dr. J. Ploeger: Eerwaardes Watkins en Kilner Besoek Pretoria.
6. Uit Ons Briewebus: Mev. C. Dyason skrywe oor haar vader, J. A. de Vogel, die Eerste Posmeester-generaal van die S.A. Republiek.

Silverton's Historical Landmark

DAWID ALWYN BOTHA was the first owner of Silverton, and in his day — 100 years ago — Silverton was merely an outspan for the night on the road in and out of Pretoria.

Silverton stands on part of a 19th century farm—Hartebeespoort 308—probably not much more than a great tract of undeveloped veld, which Dawid Alwyn Botha bought from the South African Republic on March 1, 1858, for ten shillings!

The original owner sold the farm, in two parts, only a few months after buying it, and the following year both parts again changed hands, but in 1875 a German, Hans Heinrich Mundt, bought part of the farm for £1,500 — a big sum in those days — and went on to acquire the rest of the farm in 1878 for another £800.

Still living in Silverton is a daughter-in-law of Mr. H. H. Mundt, Mrs. J. L. Mundt, who is the benevolent guardian of some of Silverton's historical landmarks.

In her garden you will see the flower beds marked out with lumps of blackened processed ore from the silver mine which gave the township its name, and in the front, the withered stump of a tree, a still cherished mulberry planted by the Voortrekkers, probably more than 100 years ago.

The tree died only recently, but because of its past associations Mrs. Mundt still guards it faithfully, as she does the original farmhouse.

The house — a simple thatch dwelling with thick white-washed walls and cool rooms — was occupied by thousands of passing travellers on their way in and out of Pretoria down the years from the earliest days of the Trek . . . and it was still occupied from time to time until a few years ago.

Mrs. Mundt thinks it must be almost 120 years old. "I feel sorry for the old house," she said. "I lived there myself many years ago, and I always lived happily in it."

The big willow trees that cast their shade near the old house also date back to Voortrekker times, and Silverton's associations with the Great Trek are immortalised in the township's Voortrekker Park.

Argentia Square is also a link, in name, with the past, referring as it does, to the silver mine.

The name Silverton first came into existence in 1890, when a company was established with the name, "Silverton Estates Company." It bought 552 morgen from Mr. Mundt for £9,000. The company sub-divided part of the purchase into a township and called it "Silverton Township."

— Staff Reporter, "The Pretoria News", 7/3/1953.

Mrs. Mundt in front of the historical Voortrekker homestead in Silverton, one of the oldest houses in the vicinity of Pretoria.

Photo: Piet Duminy, Hercules High School.

Uit Die Briewe Van

SIR ARNOLD THEILER — II.

(*Vervolg*)

TERWYL Arnold Theiler in die loop van 1893 werksaam was aan die Limfplaas te Johannesburg waar entstof teen pokke vervaardig word, sit hy sy studies en ondersoekinge voort. Hy publiseer in Switserse wetenskaplike blaaië en verkeer in briefwisseling met vakgenote in sy vaderland wat hom aanmoedig. Hy bereken dat as hy genoeg kalwers gehad het en in Pretoria 'n dergelike onderneming vir die vervaardiging van entstof op tou kon gesit het, hy 'n fortuin kon verdien het. „Al die blankes en naturelle moet ingeënt word. Daarvoor is baie limf nodig, veral nou dat ongeveer 50,000 kaffers in die Randse myne werk.”

Op 28 Oktober skrywe hy aan sy ouers van sy huwelik met Emma Jegge wat sedert Mei in die land was. „Ons is eergister volgens die gebruikelike seremonie getroud.” Na 'n ete in die Commercial Hotel het 'n pieknick by die „waterval te Krugersdorp” gevolg, drie uur te perd ver.

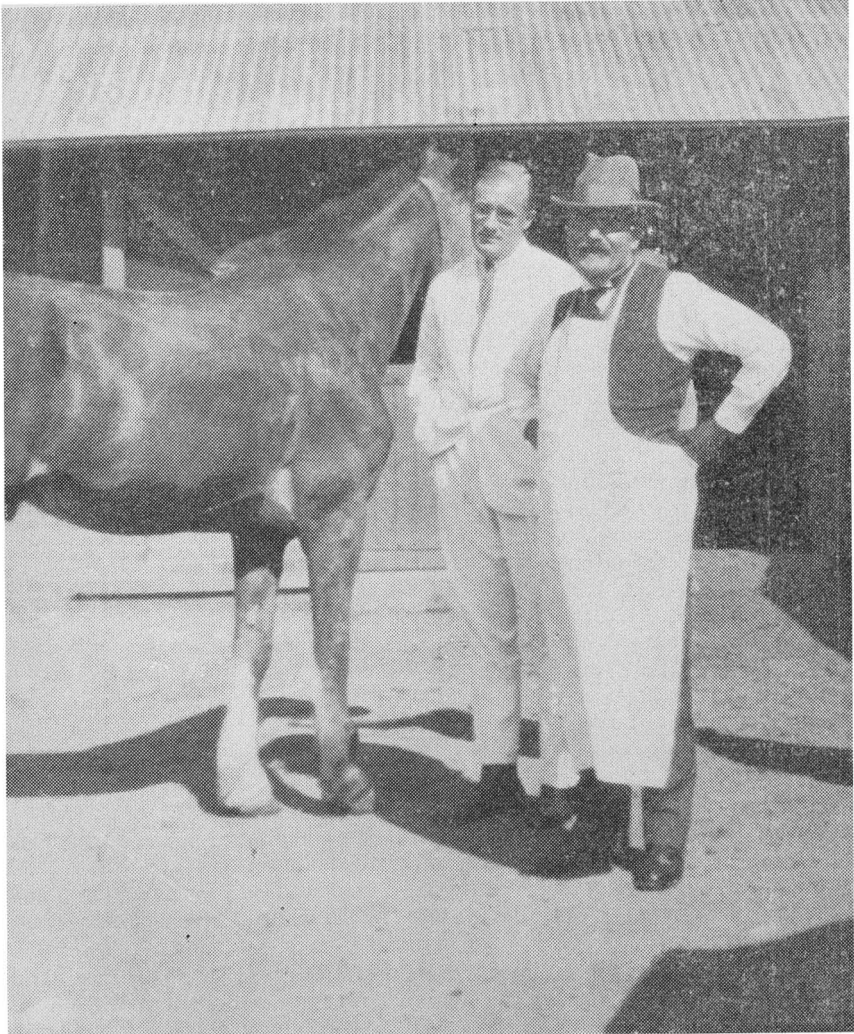
Die volgende maand maak hy gewag van die Matabele-oorlog wat in Rhodesië uitbreek het. „Op die oomblik verkeer ons hier in 'n gespanne toestand. In die Noorde voer die Chartered Co. oorlog teen Lobengula, die opperhoof van die Matabelestam. Die Chartered Co. het met behulp van sy Maxim kanonne 'n paar veldslae gewen. Daar word eersdaags nog 'n geveg verwag en die hoop bestaan dat die oorlog beëindig sal word.” Aan sy vader verduidelik hy die aard van sy ondersoekinge omstandig. Veral wil hy voortgaan met sy eksperimente insake perdesiekte.

Dat die ekonomiese toestand van die land teen die einde van 1893 glad nie gunstig was nie blyk uit die feit dat hy iemand wat om inligting gevra het afraai om na Suid-Afrika te kom. „Ek raai niemand aan om te kom nie omdat die ekonomiese toestand te swak is; al die beroepe is vol en baie mense is werkloos.”

In die begin van 1894 het die pokke-epidemie opgehou en is die limfplaas opgehef. Nou moes hy weer van voor af as veearts begin, nou in Johannesburg. Hulle woon nou in die stad en moet £11 15s. 0d. per maand aan huishuur betaal. Die lewe is volgens hom in Johannesburg twee maal so duur as in Pretoria. Hy hoop nog op 'n regeringsbetrekking of op heropening van die limfplaas. „Die regering het besluit om 'n landboudepartement te stig, wat ook die betrekking van staatsveearts sal bevat . . . Ek staan baie goed aangeskrewe by die invloedryke boer Erasmus, 'n held uit die Vryheidsoorlog en 'n eienaar van sowat 4,000 stuks vee. Ek was agt dae gelede by hom op Pretoria op sy plaas om 500

stuks in te ent teen sponssiekte . . . As hierdie inenting nou met sukses bekroon word, is ek seker van 'n betrekking."

„Johannesburg groei nou wonderbaarlik," lui dit in dieselfde brief van Maart 1894. „In die plek van die sinkhuise word nou pragtige paleise

Dr. Arnold Theiler (regs) en dr. A. Graf op Onderstepoort.

gebou soos in die groot Switserse stede. Ek stuur 'n uitknipsel uit 'n koerant om julle 'n idee te gee van die produksie van die goudmyne. In 1891 was die produksie van die goudmyne in Februarie 50,079 onse goud. Gedurende dieselfde maand vanjaar 151,870 onse. 'n Ons goud kos ongeveer £3 14s. 4d."

Hy hoop nog steeds op 'n aanstelling deur die regering as staatsveerts van die Artillerie. Hy was 'n kommissie in Pretoria behulpsaam met die opstelling van 'n wetsontwerp teen droes. Dit is later aangeneem en sou op 1 Januarie 1895 in werking tree. Nou is sy hoop op 'n aanstelling nog groter. Dr. Leyds het hom in 'n onderhoud meegedeel dat hy 'n goeie kans het. Op 22 Julie moes hy egter meedeel dat hy as veearts van die tremvervoer in Johannesburg aangestel is. Op 28 Julie moes hy al weer skryf want: „Gister het die ooievaar by ons aangekom. My spruit is 'n sterk seuntjie."

In Oktober 1894 deel hy met trots mee: „Ek is nou 'n genaturaliseerde Transvaler en hoop gevolglik nog sterker op 'n regeringsaanstelling . . . As ek die aanstelling nie kry nie sal dit vir my 'n teleurstelling wees maar ek sal dit oorkom net soos ek talle ander moeilikhede oorkom het. My hoop om in Suid-Afrika iets te bereik sal daardeur nie gedemp word nie, my werklus sal nie daaronder ly nie."

5/11/1894. „Die spoorlyn na Delagoabaai is klaar gebou en die treine ry nou direk na die kus toe, maar die offisiële opening vind eers later plaas. Nou is ons Republiek heeltemal onafhanklik van Engelse invloed. Daar dreig nou egter 'n spoorwegoorlog tussen die Kaapkolonie en die Transvaal." Sy eksperiment met die vee van Erasmus het nie juis geslaag nie; nou gaan hy 'n sterker entstof probeer.

1895 het aangebreek maar die verwagte aanstelling het uitgebly. Intussen word hy deur die regering gebruik om diere teen longsiekte in te ent. Perdesiekte is die jaar gering sodat hy sy ondersoek weer 'n jaar moet uitstel. Hy doen bakteriologiese ondersoek vir Johannesburg se waterleiding en probeer in samewerking met dr. Schultz 'n middel teen difterie te vind. In Junie word hy aangestel as veearts van die „Sanitary Board" van Johannesburg en word ook tydelik veearts vir die Departement van Myne. Origens is sy briewe nog vol besonderhede oor sy navorsing en publikasies. Hy bestel weer toerusting en boeke van Europa.

Teen Junie merk hy op dat die aandelemark na die ineenstorting weer blykbaar tot verhaal gekom het. „Almal het werk en verdien. Daar word groot huise gebou." Op 14 Julie vertel hy van die opening van die Delagoabaai-spoorweg wat die vorige week plaasgevind het met groot feestelikhede in Pretoria.

Intussen het 'n plan by hom ryp geword om op groot skaal met varke en hoenders te gaan boer en die beroep as veearts op te gee, hoewel hy sy ondersoek insake perdesiekte gaan voortsit. In November verhuis hulle na Les Marais by Daspoort, Pretoria, waar hy 'n klein plasie gekoop het en begin inrig het. (Ongeveer waar prof. Avril Malan nou woon.—Red.)

„Ons het 60 varke gekoop en aangesien ons al die staaie van nuuts af moes bou, het ons die werk self gedoen om die koste te bespaar . . . Die plek is nog nie ontgin nie. Binne 2 jaar sal ek egter 'n mooi plek met blomme en groentetuine aangelê hê.”

Belangwekkend is sy opmerkings oor die Jameson-inval wat in die eerste brief van 1896 verskyn. „Julle het seker al deur telegramme verneem dat ons 'n rewolusie belewe. Die beweging is veroorsaak deur groot manne; omdat hulle natuurlik geld het, kry hulle ook mense wat hulle dien. Hulle gebruik ongeveer 800 Chartered troepe. Maar die Boere het hulle opgekyl. Johannesburg sal omsingel word . . . Ek het alle vertroue in die Boere wat as skuts nie hulle gelyke het nie, wat maklik in die saal sit en baie beweeglik is. Hulle het 'n manier van oorlogvoering wat meer suksesvol is.”

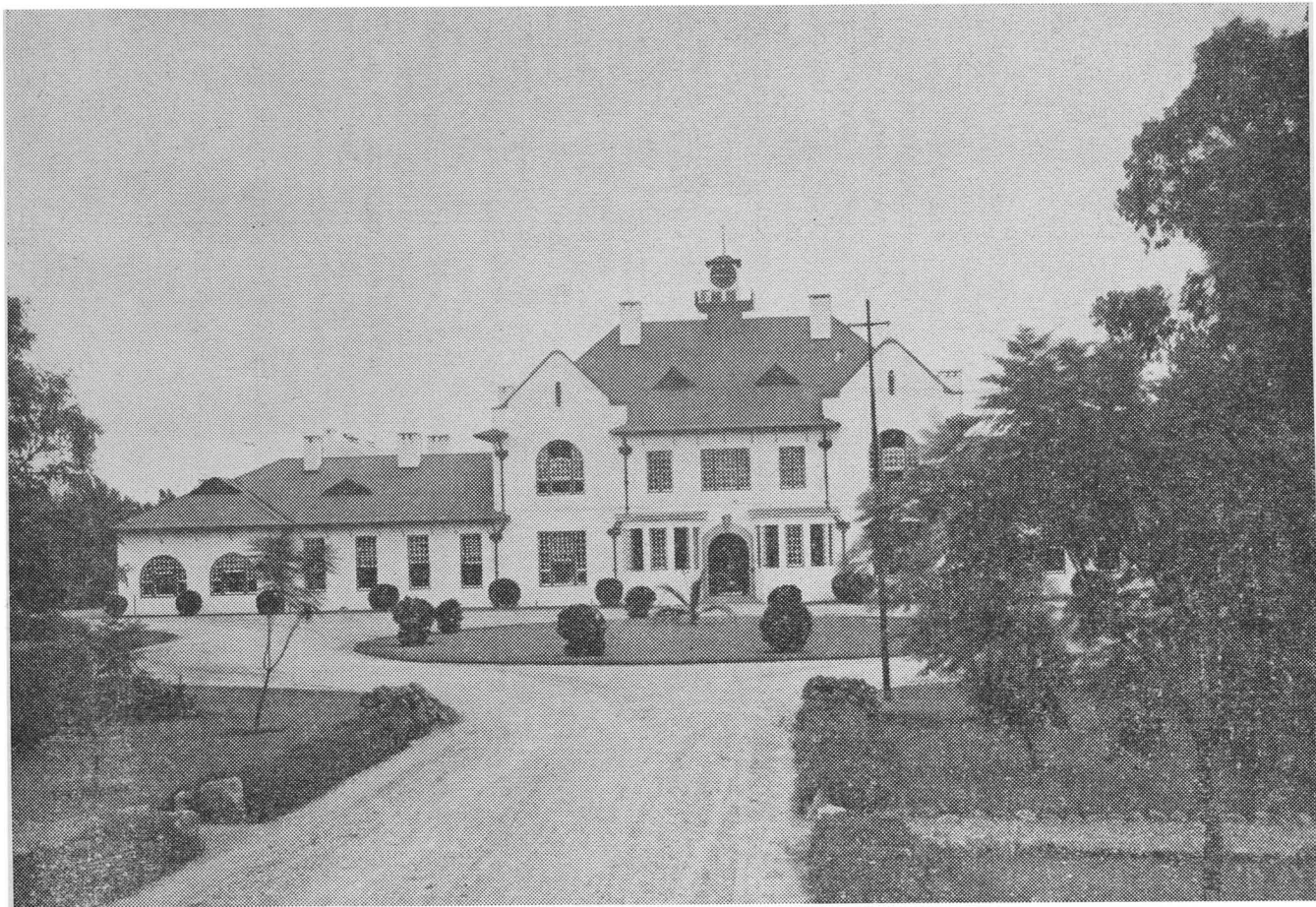
En in die volgende brief van 2/2/1896: „Daar word gesê dat die rewolusie op 'n end is maar daar is gerugte van meer sameswerings . . . Toe die Chartered troepe oor die grens gekom het, het die ware toedrag van sake gou aan die lig gekom. Die Uitlanders wat nie Engelse is nie, het aan die kant van die Boere gestaan. Johannesburg moes onvoorwaardelik die wapens neerlê. Anders sou die Boere die stad beskiet en bestorm het. Kommandant Cronjé, wie se seun in die geveg van Doornkop deur die lyf geskiet is, het sy eie lewe gewaag om dr. Jameson te beskerm, wat die opgewonde Boere wou doodskiet. Jameson is aan die Engelse regering oorhandig. President Kruger het 'n manifest uitgevaardig waarvolgens hy almal vergewe en almal versoek om saam te werk vir die opbou van Transvaal. Die ekonomiese toestand is nou baie sleg. Die vertroue moet eers weer herstel word . . .”

Kort hierna het iets anders Theiler se aandag volkome in beslag geneem: Runderpes. Die siekte het in die noorde uitbreek en gedreig om Transvaal binne te val. Op 15 Maart stuur die Transvaalse regering hom na Matabeleland om 'n veesiekte, vermoedelik runderpes, te gaan ondersoek.

Sy volgende brief, van 22 Maart 1896, is uit Bulawayo. „Wat nou die kaart en soek bogenoemde naam of die naam van die kraal van die voormalige koning Lobengula. Dan weet julle waar ek nou woon. Ek onderneem daeliks ekspedisies in die omgewing. Die regering het my hierheen gestuur om vas te stel of 'n siekte onder die vee en wildsbokke wat hier Sambezikoors genoem word, nie tog maar die ou Runderpes is nie. Die regering is bang, en tereg ook, dat hierdie plaag na die Republiek kan versprei . . .

„Ek het die reis hierheen per koets onderneem en was 5 dae op pad. Ek het gereis teen 'n spoed van 6 m.p.u. en van 14 tot 18 uur per dag en nag. Die pad het vir dae aaneen deur bosse en dorre streke gegaan waar die leeus nog regeer en die hyena sy naglied sing. Bulawayo is geheel en al 'n mynkamp maar as 'n toekomstige stad is dit mooi uitgelê . . .

„Ek sal . . . miskien nog baie met hierdie siekte te doen kry . . . Vir Suid-Afrika hou dit 'n slegte toekoms in. Dit vind plaas in die jaar van

die rewolusie, van die oorlog. Dit volg op 'n springkaanpiaag en die vreeslike dinamietongeluk. Ek begin sat word vir Afrika." Die dinamietongeluk waarvan hy hier melding maak het in Februarie van daardie jaar in Johannesburg plaasgevind waar 'n hele trein belaaï met dinamiet ontplof het en baie dooies tengevolge gehad het.

Op sy verjaarsdag, 26 Maart, skryf hy in 'n brief aan sy vrou wat in Pretoria agter gebly het, oor gerugte van 'n kafferopstand en die algemene gespanne toestand in Bulawayo. Patrollies word uitgestuur, wapens word uitgedeel. 'n Korps Afrikaners vertrek vandag na die Shanganirivier. Vandag het ek gesien hoe hulle met die waens 'n laer op die markplein trek terwille van groter veiligheid. Onder hierdie omstandighede kan daar geen sprake van studie van die runderpes wees nie . . . Ek het gister alles aan die regering getelegrafeer. By die kantoor is ek egter gewaarsku dat ek die toestand hier nie as gevaarlik mag beskryf nie."

Hierna keer hy terug oor Betsjoeanaland en skryf briewe uit Khama se hoofstad en uit Mafeking. Vandaar is hy in opdrag van die regering na Waterberg vir verdere ondersoek. Behalwe runderpes bestudeer hy ook weer perdesiekte wat in dié streke voorkom.

Na sy terugkeer in Pretoria skryf hy op 18 Mei 'n lang en uiters interessante brief oor sy ondervindings op die reis, wat 'n skril lig gooi op die ellendige toestande wat die runderpes veroorsaak het. Die terugreis gaan oor Tati, waar gerugte oor naturelle-aanvalle hulle verontrus. „Om twee-uur het ons verder getrek (vanaf Tati) en by die Sesbirivier gekom. Hier het ons ook die slagoffers van runderpes aangetref. In die rivierbedding het die karkasse van trekosse gelê en die stank was ontset-tend.

„In Mangwe het ek reeds 'n paar diere gesien wat aan die pes ly. Daar was ook transportryers wat al hulle trekdiere verloor het. Van Tati af het ons muile as trekdiere gehad tot by Palapye, die hoofstad van Khama. Langs die pad het ons transportryers gekry wat met hulle transportwaens nie verder kon kom nie omdat al hulle osse gevrek het. Dit was 'n ontsettende ellende. Die besittings van die meeste van hierdie mense is belê in hulle osse en waens. Hulle trek met vrouens en kinders en die waens is hulle tuiste. Hulle vervoer vragte van Mafeking na Bulawayo, d.w.s. 555 myl ver. Hulle leef veral op wild, veral tarrentale, patryse en fisante wat volop is."

In Palapye maak hy kennis met 'n kollega Henig uit Stuttgart, wat in diens van die Kaapkolonie is en met wie hy reeds voorheen korre-

Die hoofgebou, Onderstepoort, 1926. Dr. Gertrude Theiler van Onderstepoort het geen moeite ontsien om die Redakteur van 'n hele aantal besonder interessante en unieke foto's van haar vader en sy familie te voorsien nie. Sommige van die foto's word nou vir die eerste keer in dr. Spies se artikelreeks oor dr. Theiler gepubliseer.

Ons hartlike dank aan dr. Gertrude Theiler vir haar vriendelike samewerking.

spondeer het. Saam ry hulle uit na 'n uitspanplek waar die siekte kwaai heers om daar post mortems op gevrekte osse te doen.

„Die gevrekte diere het by die dosyne rondgelê en die verarmde transportryers het radeloos daar rondgestaan. Hulle het die osse wat oorgebly het maar geslag en daar biltong van gemaak om hulle van 'n hongerdood te red.” Theiler bly etlike dae in Palapye en ontmoet die natuurlike kaptein Khama, van wie hulle etlike beeste ent. Daarna gaan die reis na Mafeking. Hy merk wagte op die Transvaalse grens, wat op sy aan-

Dr. Arnold Theiler, die Eerste Staatsveearts van die Suid-Afrikaanse Republiek.

„So het ek die eerste Staatsveearts van die Suid-Afrikaanse Republiek geword — 'n doel waarna ek met baie energie en volharding gestreef het en nou bereik het”

beveling daar geplaas is om te verhoed dat enige vee deurkom. Ten spyte hiervan het die runderpes al reeds sy verskyning in Transvaal gemaak. Van Mafeking is hy per spoor oor Kimberley, De Aar, Noupoot en Bloemfontein terug na Pretoria waar hy op 7 Mei aangekom het.

„Die Saterdag het ek die Uitvoerende Raad van die Republiek ontmoet. Ek het by die geleentheid vir die eerste keer ou Oom Paul, die President, 'n handdruk gegee.”

Kort hierna is hy deur die regering weer na Mafeking gestuur om 'n runderpeskonferensie saam met afgevaardigdes van die ander state van Suid-Afrika by te woon. Die pes was toe alreeds op Mafeking. Die terugreis gaan oor Zeerust, in die omgewing waarvan die siekte al reeds gewoed het.

„Van Zeerust af het ons die pad van Jameson gevolg. Ons het die magasyn gesien wat onder valse voorwendsels opgerig is met voer en voedsel vir perde en mense. Daarna het ons oor die eerste slagveld gereis en toe op Krugersdorp aangekom.” Vandaar het hulle die laaste trein na Pretoria geneem.

Die volgende dag het hy 'n regulasie teen die pes help opstel. Hy het nou eindelijk 'n vaste betrekking as goewermentsveearts gekry. „So het ek die eerste staatsveearts van die Z.A.R. geword — 'n doel waarna ek met baie energie en volharding gestreef het en nou bereik het. Maar ek is nog nie aan die einde van my werk nie. Nuwe lus en vreugde besiel my en ek hoop om in my beroep nog baie te presteer. Ongelukkig is die dae nou kort en wanneer ek saans huis toe kom is dit reeds donker. Maar op vakansiedae en Sondae sit ek in my laboratorium wat uitstekend toegerus is en ek bestudeer die siektes wetenskaplik. Emma het die bestuur van die hele plaas oorgeneem en is besig om baie hoenders te teel. 'n Gelukkiger lewe as wat ons in ons huis ly kan daar nie wees nie.”

Op 21 Augustus is hulle tweede kind gebore, Marguerite.

Gedurende die hele tweede helfte van 1896 is hy op verskillende plekke in Transvaal besig met navorsing teen runderpes. Hy is eers na Waterberg om 'n middel teen die siekte te probeer waarvan hy nie veel verwag het nie en wat dan ook misluk het. Maar so leer hy die Boere en die land ken. Hy is alleen spyt dat hy weens die uithuisigheid nie met sy laboratoriumondersoek kan voortgaan nie, maar daarmee help sy vrou hom baie.

In September is hy saam met die onderstaatssekretaris na Vryburg op nog 'n runderpeskonferensie waarop die hele Suid-Afrika verteenwoordig was. Daarna is hy vir ondersoek na Wes-Transvaal. Die verspreiding van die siekte het in spronge plaasgevind wat bestryding uiters bemoeilik het. „My volgende taak is om nou 'n reeks eksperimente uit te voer om te sien of daar niks op die weg van serum-inenting bereikbaar is nie. Vir hierdie doel het die regering my onbepaalde krediet gegee.” Saam met die veearts van Natal, Pitchford, gaan hy nou vir drie maande in Marico werk. Hy het ewewel nie die drie maande in Marico uitgedien nie want in November skryf hy 'n brief vanuit Witfontein, Dwarsberg, distrik

Rustenburg, waar hy besonder uitgebreide proefnemings uitvoer en besonder hard werk.

Teen Kerstyd is hy egter vir tien dae by die huis. „Ek het teruggekeer om aan die regering verslag te doen van my werk gedurende die laaste 10 weke. Die president is baie tevrede met my werk en het my nog meer tyd toegestaan om my pogings voort te sit. In tussentyd sit my kollega Pitchford van Natal die eksperimente voort. Hy het reeds 6 weke verlof gehad. Ek gun my dus nog 'n paar dae rus om met my familie perskes te eet.

„In verband met my eksperimente betreffende runderpes kan ek nog geen finale opinie uitspreek nie. Maar daar is rede vir hoop en die rede is so groot en sterk dat ek oortuig voel dat ons sukses sal behaal. Die weg wat ons gevolg het is die serumterapie . . . Ek het die saak in elke rigting ondersoek en sal in staat wees om werk te lewer wat my in die wetenskap 'n naam as navorser sal verseker . . .”

„In Transvaal word baie gepraat van oorlog. Blykbaar is dit egter net as gevolg van die gebeure van verlede jaar. 'n Oorlog sal vandag 'n alte gevaarlike saak vir Transvaal wees terwyl die runderpes nog woed en onder die kaffers hongersnood heers. Ek kry die kaffers egter nie jammer nie, want vir hulle is daar genoeg werk in die goudmyne as hulle net wil werk. Die regering het selfs meel en mielies ingevoer en weer verkoop teen kosprys om 'n spekulasie in voedselware te verminder. Hy het ook duisende donkies ingevoer om die transport te doen . . .

„Ek het my baard nog langer laat groei en nou geld ek onder die Boere as oom.”

Intussen was dr. Robert Koch op uitnodiging van die Kaapse regering in Kimberley werksaam om 'n middel teen runderpes te vind. „Ek beantwoord u brief gou,” skryf hy op 21 Februarie 1897 aan sy vader, „voor my vertrek na Kimberley waar ek Dr. Koch wil ontmoet, wat soos julle miskien weet, 'n inenting teen runderpes gevind het. Wel, sy ontdekking is ook myne. Daar is net die verskil dat hy dit dadelik bekend gemaak het terwyl ek nog verder pogings en eksperimente wou afwag. Dit is dieselfde ontdekking waarvan ek julle Kersfees geskryf het en waarvan die resultate so goed was. Die inenting bestaan uit 'n inspuiting van serum en bloed. Die serum kom van 'n dier wat die siekte op 'n natuurlike wyse bekom het. Die bloed kom van 'n dier wat aan runderpes ly. Dit is my ontdekking wat ek reeds voor nuwejaar gemaak het, terwyl Koch dit hierdie maand gepubliseer het. Ek het die stommiteit begaan om die saak nie dadelik te publiseer nie terwyl Koch gesorg het dat die hele wêreld binne 'n paar dae daarvan geweet het.”

Hy meen tog dat Koch dit nog nie op groot skaal uitgetoets het nie en te gou generaliseer het.

(Word Vervolg)

— F. J. DU T. SPIES

DIE „HOLLANDS WEEKBLAD VOOR ZUID-AFRIKA”

OP 6 Desember 1930 het die eerste nommer van bogenoemde blad in die Hoofstad verskyn met die oud-Nederlander, J. J. Groeneweg, as redakteur. Aanvanklik was dit 'n weekblad. Van 1 Augustus 1931 is dit om die veertien dae uitgegee en op 27 Augustus 1932 het 'n ander oud-Nederlander, die heer C. Plokhooy, as redakteur van die blad begin optree . . . Op 14 Januarie 1933 het die eerste uitgawe verskyn waarvan die genoemde heer Plokhooy sowel eienaar as redakteur was.

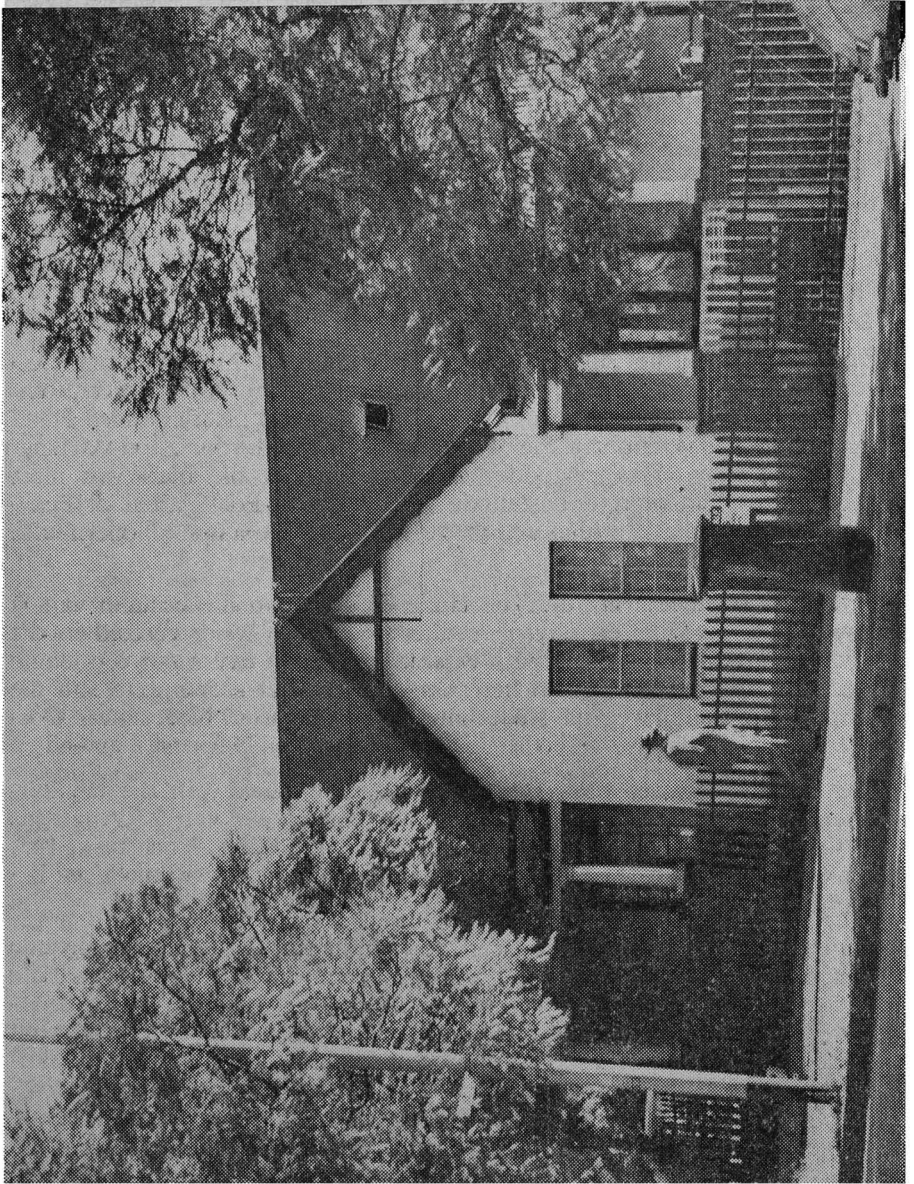
Onder sy leiding het die blad bly voortbestaan tot 21 November 1953 ((23ste jaargang, nr. 24). Omstreeks daardie datum is 'n ooreenkoms gesluit tussen die eienaars van die tans nog bestaande „Nederlandse Post” en die eienaar-redakteur van die „Hollands Weekblad voor Zuid-Afrika,” mnr. C. Plokhooy. Daar is onder meer besluit dat die blad van mnr. Plokhooy en die toentertyd bestaande „Nederlandse Post” albei dele sou vorm van 'n nuwe blad, 'n blad wat mettertyd onder die naam „Nederlandse Post” voortgesit is.

Hierdie ooreenkoms het dan die einde beteken van die bestaan van 'n blad wat eers weekliks en daarna eenkeer per twee weke gereeld in die Transvaalse Hoofstad van die pers verskyn het en sy lesers oor die lengte en breedte van die Unie gevind het. Ongetwyfeld het eksemplare van die blad ook gereeld hul weg na Nederland, die toenmalige Nederlands Oos-Indië en die Nederlandse gebiedsdele in Wes-Indië en Suriname gevind.

Die oudste uitgawe, wat danksy die welwillendheid van die eienaar-redakteur van die blad in ons besit gekom het, dateer van 27 Augustus 1932. Op daardie tydstip was die „Goede Hoop”-drukkers, Kochstraat 195, die drukkers-uitgewers. Die laaste nommer is op die perse van die V. & R.-drukkery, ook in die Hoofstad, gedruk.

Wanneer die belangstellende leser die inhoud van die agtereenvolgende jaargange bestudeer dan word hy allereers deur die doelstelling van die eienaar-redakteur getref. Hy het steeds daarna gestreef om as 'n onafhanklike waarnemer daardie menigvuldige aangeleenthede te berig en te vertolk wat hom en sy leserskring na aan die hart gelê het. Berigte aangaande Nederland, kommentare in verband daarmee, beskrywings aangaande Oos en Wes is natuurlik altyd gretig deur die lesers, Nederlanders, oud-Nederlanders en vriende van Nederland, in ons land ontvang, beoordeel en soms veroordeel. Meer as eenkeer het die vaardige en soms vlymskerp pen van die redakteur-eienaar in 'n geveg gewikkel geraak met hulle, binne of buite sy eie kring, wat met hom van mening verskil het.

Die redakteur-eienaar van die „Hollands Weekblad” het hom verder

Staatssekretaris N. J. R. Swari se eertydse woonhuis op die hoek van Andries- en Jacob Maréstraat.

Foto: Piet Duminy.

in sy kolomme as doel gestel om Nederlandse landverhuisers in hul nuwe omgewing op hul gemak te laat voel. Hier het hy as voorligter opgetree. Hier het hy, met sy ryp ervaring, die immigrant gewys watter plek hy vir hom in die nuwe samelewing moet inneem.

Op hierdie wyse het die heer Plokhooy ongetwyfeld goeie werk gedoen. Daar is meer. Hy, wat reeds voor die Tweede Vryheidsoorlog van Transvaal sy tuiste gemaak het en tydens die gewapende botsing tussen Boer en Brit in die veld was en kans gesien het om in dieselfde jare as een van die propagandiste vir die Boeresaaik in Nederland en Vlaandere op te tree, het sy blad ook dikwels gebruik om herinneringe aan daardie verlede lewendig te hou.

Nie alleen het die heer Plokhooy hom beywer om die herinneringe aan die slag van Elandslaagte lewendig te hou nie, maar jarelang was sy orgaan ook 'n bron van inligting aangaande die werksaamhede van die „Vereeniging van Nederlandsche Oud-strijders in den Boereoorlog 1899-1902” en die „Bond van Oud Z.A.S.M.-Personeel.” Navorsers wat belangstel in die werksaamhede van hierdie verenigings, wat meer wil weet aangaande die „Pretoria Gymnastiek Vereniging,” die „Zanglust”-koor, die „Beweging 1652,” die Nederlandse verenigings van die Hoofstad, Johannesburg, Bloemfontein en „De Hollandsche Kring” in Kaapstad, kan met vrug diverse jaargange van die blad bestudeer.

Met betrekking tot Pretoria is die jaargange van die blad belangrik met betrekking tot die Nederlandse verenigingslewe in die Hoofstad, maar waarskynlik nog meer waar dit personalia uit dieselfde kring betref. In hierdie opsig was die redakteur-eienaar van die blad steeds besonder nougeset en daar is ongetwyfeld min oud-Nederlanders, lede van die ou garde uit die dae tussen die twee Vryheidsoorloë, van wie daar niks in die blad vermeld is nie.

Onder hierdie ou inwoners van Pretoria was daar sommige wat deur hul werkkring en optrede naam gemaak het. Ander, die grootste aantal, het op meer beskeie wyse hul taak verrig. In die ou jaargange van die „Hollands Weekblad” kan die navorsers, wie se aandag na hierdie besondere aspek van die samelewing van die Hoofstad van weleer uitgaan, heelwat bruikbare en verhelderende boustowwe vind.

Dit is veral met hierdie oogmerk dat bostaande reëls geskryf is. Dit sal 'n omvattende studie verg om die betekenis van die „Hollands Weekblad” vas te stel. Dit was nie die bedoeling van die skrywer binne die bestek van hierdie beskouings nie. Sy doel was om die nadruk te lê op die betekenis van die blad vir ons plaaslike geskiedskrywing en dank te betuig aan die tans nog lewende redakteur-eienaar van die voormalige blad, die heer C. Plokhooy, vir die diens wat hy in hierdie verband aan die navorsers van ons plaaslike geskiedenis gelewer het.

— J. PLOEGER.

VRYMESSELARY IN DIE OU DAE IN PRETORIA

DIT is besonder moeilik om enige gegewens omtrent Vrymesselary gedurende die heel vroegste jare van die bestaan van Pretoria te verkry. My belangstelling is gaande gemaak toe ek eendag in 'n „Directory of Pretoria,” wat in 1913 gepubliseer is, portrette van lede van die ou „Aurora Losie en Kapittel” gesien het. Daar was egter geen verslag of oorsig nie — net die portrette. Gegewens vir hierdie artikel is versamel uit nuusberigte en verslae wat in „De Volksstem” van daardie dae verskyn het, jaarverslae in ou almanakke en persoonlike herinneringe van 'n aantal ou inwoners van Pretoria.

OPRIGTING.

VOLGENS 'n ou Masonieke Almanak wat allerhande soorte gegewens bevat, word die oprigtingsdatum van die „Aurora Losie” aangegee as 1862. Waarskynlik het 'n aantal Vrymesselaars bymeekaargekom en besluit om 'n Losie in Pretoria onder die Nederlandse Konstitusie te stig. 'n Petisie waarin aangevra was vir 'n Grondbrief, is opgestel en onderteken deur Chas. Ueckermann, Will Leathern, Will MacLaren, Martinus de Vries, B. G. A. Arnoldi, Orman Carel Weeber, B. J. Smithers, John Ridley, Fred Haenert, F. Ueckermann, Andr. P. J. Kirsten, Cornelis Moll en C. Fred Kleyn. Hierdie petisie is aan die Ged. Grootmeester Nasionaal vir Suid-Afrika in Kaapstad, Sir Christoffel Josephus Brand L.L.D., gestuur, wat dit met sy aanbeveling deurgestuur het aan die Grootmeester in Den Haag (Nederland). Die Grondbrief is op 22 Maart 1869 uitgereik. Die kleur van die Losie was donkerrooi en die naam daarvan „Aurora Losie.”

Moontlik het die lede onder 'n voorlopige Grondbrief uit Kaapstad hulle werksaamhede voortgesit, want in 1864 is 'n stuk grond op die hoek van Schoeman- en Andriesstraat — waar Frits' Garage nou is — aangekoop met die doel om daar 'n Losiegebou op te rig. Die eerste gebou was van sooië gebou, met 'n grasdak, en gepleister. In September 1873 is die gebou weer netjies opgeknip, gepleister en gewit. Hiervan sê „De Volksstem”: „The buildings of the Aurora Lodge has last week been nicely cleaned, plastered and whitewashed, so that it has indeed become an ornament to the own. Honour is due to the Freemasons who have made their Lodge to one of the most beautiful buildings in Pretoria.”

BESOEK VAN DIE GED. GROOTMEESTER AAN PRETORIA.

IN 1869 het die Ged. Grootmeester vir Suid-Afrika op 'n gesondheidsreis uit Kaapstad na die Noorde vertrek om terselfdertyd ook Losies onder sy jurisdiksie te besoek. Hy het toe ook 'n besoek afgelê aan die Losie Aurora en dit in 'n florerende toestand gevind.

In 'n „Brief Review of the History of Netherlandic Freemasonry in South Africa” skryf Christian C. Silberbauer oor die besoek van Christoffel Brand aan die Aurora Losie in Pretoria as volg: „It was not until the Sixties that Bro. Brand's effort as a masonic coloniser commenced to bear fruit. The first Lodge “Aurora”, strange to say, was in the then far district of Pretoria. When visiting it in 1869 Bro. Brand found it in a flourishing condition. It has not been in existence within the memory of any living member of the Order. I have, however, ascertained that in later years the Temple has been destroyed in a violent thunderstorm.”

Aan die Aurora Losie was ook 'n Kapittel van die 18de graad verbonde, 'n graad wat suiwer Christelik is en waaraan alleen Christene kon behoort. Hierdie Kapittel was opgerig in Mei 1865.

BEVESTIGINGSPLEGTIGHEID.

DIE Losie en Kapittel het in die jare wat daarop gevolg het vinnig gegroei. Die jaarlikse bevestigingsplegtigheid (installering) van die Voorsittende Meester en Ampsdraers het gewoonlik op St. Jan'sdag (24 Junie) plaasgevind en was toentertyd vir die dorp met sy ongeveer 2,000 blanke inwoners altyd iets besonder. In 1874 was die prosedure met die bevestiging soos volg: Om 11 uur vm. het al die lede by die Losiegebou, op die hoek van Schoeman- en Andriesstraat, bymekaargekom, vanwaar hulle in volle regalia in prosesie na die St. Alban's Kergebou, daar naby, gegaan het om 'n spesiale diens, wat deur eerw. Weavind, die Wesleyaanse predikant, gehou was, by te woon. Na die kerkdien is die lede weer terug na die Tempel vir die bevestigingsplegtigheid. Om 1 uur nm. was daar 'n eetmaal waarop die „Susters” goed verteenwoordig was en die aand was daar gewoonlik 'n dans.

Van hierdie bevestigingsplegtigheid skryf „De Volkstem” onder die hoof „Festivities” as volg: „Pretoria had rather a gay time of it this week, and next week promise to add another series of festivities. First the Masons had their gala day on Wednesday (St. John's Day). At 11 o'clock in the morning the B.B. assembled in the Lodge, where the installation of the W. Master and Officers was performed 'in due and ancient form' After the ceremony a photograph of the brothers was taken by Mr. Roe, which turned out a capital production. At 1 o'clock the 'Sisters and

friends' were admitted into the Lodge, when the Rev. Weavind delivered a very eloquent address on the principles of Freemasonry.

In the evening a ball was given by the Lodge at the residence of our respected Landdrost, W. Skinner, Esq., which passed off in first rate style in spite of the unfortunate weather."

Dit was dan ook gewoonlik die manier waarop dit jaarliks gehou was.

HOEKSTEENLEGGING.

IN daardie dae was dit algemene gebruik om by Masonieke funksies in in volle regalia in die publiek te verskyn. In Mei 1876 het die lede van „Aurora Losie” dit nodig gevind om ’n nuwe gebou op die hoek van Schoeman- en Andriesstraat op te rig vir hulle werksaamhede en het dit die „Mutual Hall” genoem.

Die hoeksteen van hierdie gehou is gelê op Saterdagmiddag, 27 Mei 1876 om 3 uur deur president Burgers wat self ’n Vrymesselaar was. (Hy het op 20 Desember 1874 die meestersgraad in die Losie „De Vereniging” in Graaff-Reinet ontvang.) Die lede was alger in volle masonieke drag.

Deur kwaaddoeners of miskien ook nuuskieriges is die hoeksteen nog dieselfde aand uit sy plek gegooi en gebreek. Eers die Sondagmôre is ontdek dat die hoeksteen stukkend op die grond lê, maar die muntstukke en oorkondes is onaangeraak gelaat.

OPVOEDING EN ONDERWYS.

IN daardie dae was onderwysfasiliteite besonder karig en vir daardie rede was dit algemeen gevoel dat iets gedoen moes word om die toestand op onderwysgebied te verbeter. Op 7 Maart 1874 het die volgende kennisgewing in „De Volksstem” verskyn:

„**Opvoeding voor Jongejuffrouwen** — Wy vernemen dat de heeren S. J. Meintjies, W. Skinner, J. R. Lys, P. J. Marais, J. C. Preller en M. de Vries zich gevormd hebben tot een Comité om te Pretoria een geschikte school tot opvoeding voor jonge juffrouwen op te richten en dat de ingezetenen verzocht zullen worden om eene vergadering ter verwezenlijking van dit plan, bij te wonen op Dinsdag aanstaande, des namiddaags ten 4 ure, in de Goevernements School.”

Bogenoemde persone was almal Vrymesselaars en lede van die „Aurora Losie”. Met medewerking van ds. en mev. H. S. Bosman het hulle werk vrug gedra, want op 23 April 1878 is die hoeksteen van die skoolgebou op die hoek van Schoeman- en Van der Waltstraat deur sir T. Shepstone gelê. Die naam van die skool was die bekende „Prospect Seminary.”

Ek siteer kortliks paragrawe uit 'n verslag wat oor die hoeksteenlegging in „De Volksstem” verskyn het: „Jongstleden Woensdag werd de hoeksteen van het schoolgebouw, de ‚Prospect Seminary,’ gelegd door Z. Excellentie, Sir T. Shepstone. Het gebouw, waarvan het fundament gedeeltelik gelegd is, staat opgericht te worden op grond door de Regeering daarvoor afgestaan aan de Zuid-oost zijde der stad en in vier erven bestaande . . .

„De kinderen hielden een optocht van de Gereformeerde Kerk (waarin toe skoolgehou was) naar de school met een banier vooraan met de woorden erop: „That which has a beginning is never small” . . .

„Over de fondamente wapperen de Hollandsche, Amerikaansche, Engelsche en Transvaalsche vlaggen. De sprekers waren Ds. van Warmelo, Dr. Lyle en anderen.

„Z. Excellentie, Sir T. Shepstone, een zilveren troffel en een houten hamer ontvangen en den steen voor goed en wel verklaard hebbend, richtte eenige woorden tot de opgekomenen, zeggende dat de opvoeding der jeugd een zeer belangrike zaak is die de regering graag zou willen bemoedigen.

„De kinderen zongen een lied gedurende hetwelk een collecte opgenomen werd en bedroeg £30 10/-.

„De heer de Vries (Oud. V. Meester van Aurora) bedankte alle aanwezigen voor hun belangstelling in dit Nationaal feest. Hij noemt het een Nationaal feest omdat het doel des edelen stichters was een Nationale school daar te stellen opdat prulschrijvers in couranten en buitenlandsche tijdschriften de gelegenheid ontnomen zou worden om onze vrouwen en dochteren te beschenderen en te belasteren . . .

„De Eerw. Weavind wenschte allen te zeggen dat onmiddellijk na den afloop dezer verrichtingen Z.E. Administrateur de bazaar zoude openen.” (Die bazaar het £82 10/- ingebring.) Ook is nog verder afgekondig dat daardie aand 'n „Vrije Thee-meeting” gehou sou word en Donderdagaand 'n „thee-meeting” vir die volwassenes en Vrydagaand een vir die kinders. Hierdie sg. „thee-meetings” was gewoonlik goed bygewoon.

Twee dames, Mej. Susan Miller Clary van die „Mount Holyroke Seminary,” Amerika, en Martha Ruggles, ook van Amerika, het in November in Durban aan wal gestap en met die poskoets van Durban af na Pretoria gereis om as onderwyseresse aan die „Prospect Seminary” op te tree.

Mej. Clary is egter op 3 Augustus 1878 oorlede en mej. Ruggles is daarna weer terug na Amerika. Die onderwys aan die „Seminary” is egter voortgesit.

Die skoolgebou is hoofsaaklik opgerig om voorsiening te maak vir die onderwys van meisies — School voor Jonge Juffrouwen — maar is later gebruik as 'n gemengde skool vir seuns en dogters onder die naam van die „Eben-Haëzer School,” met mnr. Collins as hoof.

Die gebou is 'n tyd gelede gesloop om plek te maak vir 'n nuwe gebou om die Bevolkingsregister te huisves. 'n Paar jaar gelede het ek nog 'n keer die ou gebou besoek om vas te stel wat van die hoeksteen, wat destyds deur sir Theo. Shepstone gelê is, geword het, maar nie een van die staatsamptenare wat daar werksaam was, het iets van die hoeksteen gewet nie. Ek het intussen egter verneem dat die hoeksteen wel gevind is met die sloping van die ou historiese gebou.

VOORoorDEEL.

OOK in daardie dae was daar 'n sekere mate van voordeel teen Vrymesselary, want op die Installeringsvergadering van 24 Junie 1876, het die Voorsittende Meester, M. de Vries, tydens die eetmaal, waarop nie net lede van die Orde teenwoordig was nie, maar ook vooraanstaande lede van die publiek (dames en here), in 'n boeiende toespraak Vrymesselary verdedig teen allerhande aantygings. Sy toespraak het 'n besondere indruk gemaak, byval gevind en is deur al die aanwesiges hoog waardeer.

DOOD VAN PRINS NAPOLEON IV.

TOE die berig Pretoria bereik het dat Prins Napoleon IV, wat ook 'n Vrymesselaar was, deur die Zoeloes in Natal vermoor is, het die broeders in Pretoria saamgekom en 'n kabelgram aan die bedroefde moeder gestuur om hulle meegevoel te betuig.

In „De Volksstem” van 22 Julie 1879 is daar nogal iets interessants te lees: „Het zal misschien onze masonieke vrienden belang inboezemen om te weten dat de gesneuvelde Prins van Frankrijk, over wiens ontijdigen dood in Natal, half Europa op dit oogenblik treurt, een van de broederschap was. De overleden Paus Pius IX was zeer gebelgd over, en protesteerde, tegen zijn toelating tot de Orde, maar het schijnt wel dat de nieuwe pauslike regeerder meer liberale denkbeelden omtrent de vereeniging koestert, aangezien hij zijn zegen aan den Prins gezonden heeft juist voor zijn vertrek naar Zuid-Afrika. En toch stierf de Prins als een even goede Vrijmetselaar als een Rooms-Katholiek.”

DONDERSTORM DOOF DIE LIG VAN DIE LOSIE UIT.

IN die jare 1877 en 1878 was Pretoria dikwels deur orkane en donderstorms geteister. Die laaste vermelding van 'n byeenkoms van die

„Losie Aurora” wat ek kon vind, was een wat in September 1878 p̄aas-gevind het. Kort daarna het ’n geweldige donderstorm oor Pretoria getrek en die losiegebou van die „Aurora” totaal vernietig. Wyle mnr. Dely het my vertel dat hulle as seuntjies ná die storm na die plek waar die gebou gestaan het, gehardloop het om die geheimsinnige goed en die „bok” te sien. Alles was die ene water, die meubelment was verniel en papiere het orals rondgewaai en op die water weggespoel.

Al wat oorgebly het was ’n ou Statebybel wat deur die Kapittel gebruik was en enkele diplomas van lidmaatskap. Daar is egter nog enkele voor-skote en ander artikels in besit van nageslagte van eertydse lede.

Dit was die einde van die eerste en oudste Losie en Kapittel benoorde die Vaalrivier en met die storm het ook die skriftelike lektuur en dokumente rakende die Losie verlore gegaan.

Die lede was of te mismoedig om weer van vooraf te begin of hulle het as gevolg van die Britse Anneksasie van Transvaal en verder ook a.g.v. die feit dat die Transvaalse Losie alreeds werksaamhede onder die Engelse Konstitusie begin het, die saak maar daar gelaat.

Die vaste eiendom van die Losie is eers in 1885 verkoop en mettertyd is die Losie van die rol verwyder. Die „Aurora Losie” is in 1950 egter weer in ere herstel en die Kapittel het in 1952 weer opnuut sy werksaamhede onder die Grondbrief van 1869 hervat. Die voertaal van die „Aurora Losie” en van die „Kapittel” is Afrikaans en in die kort tydsbestek na sy heropening het die Losie nuwe groeikrag geopenbaar.

TRANSVAAL LOSIE.

OP 12 April 1877 het sir T. Shepstone Transvaal geannekseer en het ’n nuwe regering die bewind oorgeneem. Op 15 Januarie 1878 is ’n voorlopige vergadering gehou deur sewe Vrymesselaars met die doel om ’n Losie onder die Engelse Konstitusie in die lewe te roep. Op die vergadering was John Keith, J. P. Sleightholm, F. Coppen, W. Leathern, H. C. de Hart, C. Cullingworth en T. B. Burnham. ’n Grondbrief (Charter) is aangevra en toegestaan en op 13 Junie 1878 is die Voorsittende Meester en ampsdraers in hulle onderskeie ampte bevestig.

Die Transvaal Losie het die ou Republikeinse Wapen van Transvaal as wapen op sy vaandel aanvaar en is vandag nog so in gebruik. Op 16 Mei 1878 het W. Leathern Erf Nr. 282 in Andriesstraat aan die Losie geskenk. ’n Lid van die Orde wat ’n argitek was en wat in Pietermaritzburg gewoon het, het die planne en spesifikasies vir ’n Losiegebou opgestel. Tenders is gevra vir die bouwerk en op 2 April 1879 is die nuwe „Masonic Hall” ingeseën (consecrated) en in gebruik geneem. In 1918 is die eiendom

*AMPSDRAERS VAN DIE „AURORA” LOSIE (G.O.N.) IN
PRETORIA IN DIE JAAR 1865.*

AGTER: *H. Jeppe, W. Rens, A. Walker, O. C. Weeber, J. Cubitt, R. van Nispen.*
MIDDEL: *Dr. G. B. A. D. Arnoldi, J. Preller, M. de Vries, J. R. Lys, H. de Beer.*
VOOR: *F. Haenert, T. Hodgson, R. C. Green, H. Bristowe.*

AMPSDRAERS VAN DIE „AURORA” KAPITTEL
IN DIE JAAR 1865.

AGTER: *Herman Jeppe, J. C. Preller, O. C. Weeber, Fred. Jeppe.*

VOOR: *R. C. Green, T. Hodgson, M. de Vries, J. R. Lys, dr. G. B. A. D. Arnoldi.*

aan die Staat verkoop en vandag, na sekere veranderinge, dien die gebou as Staatsbiblioteek.

NAAMLYS VAN LEDE VAN DIE EERTYDSE „AURORA LOSIE“.

DIT is besonder moeilik om 'n volledige naamlys van lede van die eertydse „Aurora Losie” en „Kapittel” saam te stel. Ek het egter probeer om 'n lys op te stel van persone wat op die een of ander tyd ampsdraers was. Daar mag dus nog meer name wees wat ek nie kon opspoor nie: Arnoldi, dr. G. B. A. D.; Becker, C. J.; Beckett, T. W.; Bezuidenhout, D. P.; Borel, L.; Bristowe, C.; Burnham, T. W.; Cubitt, I. & J.; Dawson, A. D.; De Beer, J. F.; Dely, W. A.; De Musa, V.; De Villiers, T. N.; De Vries, M.; Evans, C.; Genis, M. C.; Green, R. C.; Gros, H. F.; Haenert, Fred; Henshall, W.; Hodgson, J.; Jackson, T.; Jeppe, F. & H.; Johnson, E. T.; Kirsten, P. & W. F. S.; Kleyn, C. Fred.; Kosten, P.; Krogh, E. E. & T. C.; Leathern, Will; Lys, J. R.; Meintjies, S. J. & W. R.; Minnaar, J. C.; Moll, C.; MacLaren, W.; McHattie, J. S.; McKenzie, G.; Preller, J.; Rens, W. B.; Rex, F. C.; Ridley, John; Schuurman, A.; Sleightholm, J. P.; Smithers, M. J.; Trollope, S. W.; Ueckerman, Chs. & F.; Van der Berg, W. D.; Van Nispen, R.; Verdoorn, G. J.; Walker, A.; Weeber, O. C. en Zeiler, Fred.

LYS VAN VOORSITTENDE MEESTERS.

SOVER ek uit almanakke en verslae in „De Volksstem” kon vasstel, was die Voorsittende Meesters van die „Aurora Losie” die volgende: 1866/8: M. de Vries; 1869/70: J. C. Preller; 1871: D. P. Bezuidenhout; 1872: P. Kosten; 1873/4: J. R. Lys; 1875: P. A. J. Kirsten; 1876/7: T. N. de Villiers; 1878: S. J. Meintjies en 1879: R. C. Green.

DIE TWEЕ FOTO'S.

HIERBYGAANDE is twee foto's: een van die ampsdraers van die Losie en die ander een van die ampsdraers van die Kapittel, waarskynlik geneem het nadat die „Kapittel Aurora” gestig is. Opmerklik is dat verskillende persone ampsdraers is van die Losie sowel as van die Kapittel en dat hulle by albei byeenkomste die regalia van die hoër grade aan het.

In daardie dae was dit die algemene praktyk dat die regalia van die hoër grade by alle byeenkomste, hoër sowel as laer, gebruik kon word, maar dit is vandag nie meer die geval nie. Toe Christian C. Silberbauer in 1903 vir Duminy as Ged. Grootmeester vir Suid-Afrika opgevolg het, het hy hieraan 'n einde gemaak. Geen regalia van die hoër grade mag vandag by ander graadwerkings gebruik word nie en geen regalia kan in die openbaar gebruik word sonder spesiale dispensasie nie.

— J. A. LOMBARD.

EERWAARDES WATKINS EN KILNER BESOEK PRETORIA

IN deel II, nr. 7 van die historiese tydskrif „The Journal of the Methodist Historical Society of South Africa” (April 1957) is bladsye 162 e.v. gewy aan ’n uitvoerige beskrywing van die skriftelike nalatenskap van eerw. Owen Watkins van die Metodistiese Kerk. Eerw. Watkins het in 1876 in Natal aangekom en is, saam met Eerw. John Kilner, in 1880 na Pretoria gestuur om daar die nodige aanknopingspunte te soek om ’n nuwe kerklike distrik in die lewe te roep.

Op bl. 168 e.v. volg ’n letterlike weergawe van die aantekeninge wat Eerw. Watkins tydens die reis na Pretoria gemaak het. In die omgewing van Pretoria het die besoekers die biskop van Pretoria, dr. Bousfield, ontmoet en nog dieselfde dag het Eerw. Geo. Weavind en Mnr. (Thos.?) Beckett hul opwagting gemaak. Op 3 November 1880 het die besoekers Pretoria weer verlaat. Belangstellende lesers word aangeraai om die betrokke bladsye in die genoemde tydskrif te lees.

— J.P.

Uit Ons Briewebus:

MEV. C. DYASON ROEP DIE DOOD VAN HAAR VADER, J. A. DE VOGEL, DIE EERSTE POSMEESTER-GENERAAL VAN DIE S.A.R., IN HERINNERING.

DIT spyt die Redakteur dat die onderstaande interessante brief van mev. C. Dyason wat alreeds in Oktober 1955 geskrywe is, nou eers in „Pretoriana” gepubliseer word. Saam met die brief het mev. Dyason ’n koerantverslag van die droewige gebeurtenis en ’n gedig deur Albert Brodrick, getitel „In Remembrance”, albei geplak op ’n musiekstuk deur Henry Smart asook ’n foto van haar vader, aan die Redakteur van „Pretoriana” gestuur. Ons betuig ons dank aan mev. Dyason vir die koerantuitknipsels en die foto wat aan die Argivaris van die „Genootskap Oud-Pretoria” vir veilige bewaring oorhandig sal word.

Mev. Dyason skryf as volg:— „Die bygaande is ’n verslag van die

Mnr. J. A. de Vogel (regs op foto), die Eerste Posmeester-generaal van die S.A.R. in geselskap van posmeester Bylevelt (links) en mnr. De Waal (in die middel).

dood van my vader, Johan Adam de Vogel, geplak op 'n musickstuk wat uit een van die possakke gehaal is.

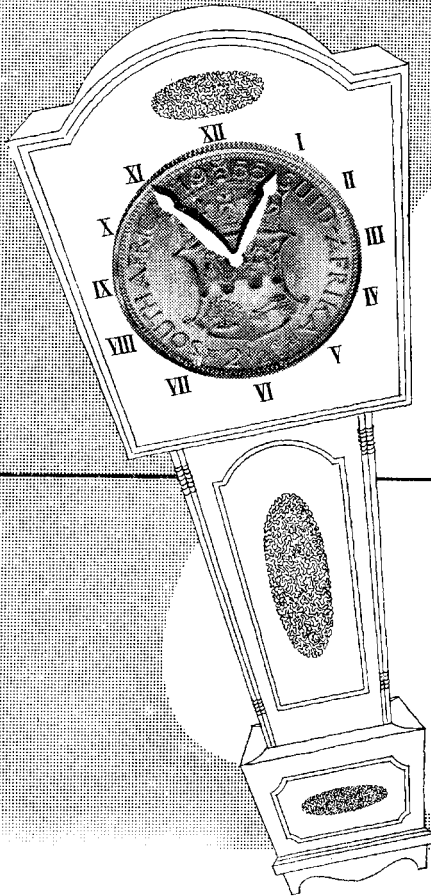
„In lewe was my vader die eerste Posmeester-generaal van die Suid-Afrikaanse Republiek en het saam met sy seuntjie van agt jaar, en mej. Webb, na 'n inspeksiereis na Potchefstroom, met die terugreis by Muldersdrift verdrink.

„Kan die stuk bewaar word in die argief van die Genootskap Oud-Pretoria?

„Ek sluit ook 'n portret in van my vader, regs met 'n kruisie gemerk, my stiefvader, mnr. Bylevelt, links met 'n O gemerk, toentertyd posmeester, en 'n vriend, mnr. De Waal.

„My vader het in 1872 na Suid-Afrika gekom en was op daardie tydstip aan my moeder, mej. E. E. Begemann, 'n niggie van ds. Begemann van Pretoria, verloof. Terwyl my vader op Wakkerstroom Landdros was, is hy met my moeder „met die handskoen” getroud. Kort daarna is hy aangestel as Posmeester-generaal in Pretoria. Ons het in Schoemanstraat gewoon, waar nou die Residensie Hotel is. Ek is die oudste en enigste oorlewende kind van my ouers en is in 1875 gebore.

„Ek weet dat my ouers mekaar op 'n seereis tussen Holland en Java ontmoet het. My moeder se vader, ook 'n ds. Begeman, het in Java gewoon, maar verder weet ek nie veel van die familie af nie, alleen dat hulle almal of in Den Haag of Amsterdam woon. Miskien het u van Jonkheer dr. C. G. S. Sandberg gehoor wat twee jaar terug hier in Pretoria oorlede is. Hy was 'n susterskind van my moeder. Ek self was getroud met mnr. Geo. Dyason, wat 25 jaar lank kampongbestuurder by die Pretoriase Stadsraad was. Hy is in 1930 oorlede.”

*Tyd is
vir ons meer kosbaar
as wat dit vir
ons grootvaders was*

Om tyd te spaar, open 'n
rekening by die Nederlandse
Bank van Suid-Afrika Beperk.
Flinke en doeltreffende
bediening wag hier op u.

spaar tyd—spaar geld by

NEDERLANDSE BANK
VAN SUID-AFRIKA BEPERK

(Geregistreeerde Handelsbank)

WERK REG MET U GELD EN U GELD SAL REG MET U WERK

Genootskap Oud-Pretoria
(Gestig 22 Maart 1948)

Association Old Pretoria
(Founded 22 March, 1948)

Ons doel: Om te waak oor die geskiedenis van ons stad en distrik.

Our aim: To preserve the past for the future of our city and district.

BESTUUR:

EXECUTIVE COMMITTEE:

Ere-President — DIE BURGEMEESTER OF PRETORIA — *Honorary President.*

THE MAYOR OF PRETORIA.

Voorsitter — Dr. W. PUNT — *Chairman.*

Ondervoorsitter — Dr. G. W. EYBERS — *Vice-Chairman*

Sekretaris — Dr. F. J. DU TOIT SPIES — *Secretary.*

Penningmeester — Mnr./Mr. G. RISSIK — *Treasurer.*

Argivaris — Mnr./Mr. J. PRELLER — *Archivist.*

Redakteur — Mnr./Mr. H. M. REX — *Editor.*

Lede — Mej./Miss J. H. DAVIES — *Members.*

Mr. C. L. DE BRUYN.

Mnr./Mr. J. S. MEYER.

Dr. V. FITZSIMONS.

Een vakature/One vacancy.

Verteenwoordiger van die Stadsraad/Representative of the City Council:

Mnr. W. J. BRITZ

Contributions may be sent to the Editor, P.O. Box 1422, Pretoria. Bydraes moet asb. gestuur word aan die Redakteur. Posbus 1422, Pretoria.